

CSR-rapport

**RAPPORT OM
SAMFUNDSANSVAR
2019**

Samfundsansvar i PenSam

Samfundsansvar 2019

PenSam Holding er moderselskabet i PenSam koncernen og ejet af FOA og Pensionskassen PenSam. FOA har den bestemmende indflydelse. PenSam koncernen tæller derudover PenSam Liv, herunder PenSam Bank og PenSam Forsikring samt også administrationsselskabet, PenSam A/S.

Denne CSR-rapport sammenfatter årets aktiviteter i hele PenSam-gruppen, der tæller både PenSam-koncernen og Pensionskassen PenSam.

Samfundsøkonomisk ansvarlighed

PenSam bidrager først og fremmest til at levere solide arbejdsmarkedspensioner til FOA-faggrupperne, fortrinsvist offentligt ansatte i lav- og mellemindkomstgrupper. Det primære ansvar er at leve op til forventninger og behov hos vores kunder, medarbejdere og øvrige interessenter. Det sker gennem en rationel og effektiv drevet forretning med lave omkostninger. En manglende udlevelse af dette ansvar udgør således også den primære risiko for PenSam.

Som et af Danmarks store arbejdsmarkedspensionsselskaber med mere end 400.000 kunder er PenSam's kerneprodukt af central betydning for et bredt udsnit af den danske befolkning, der arbejder med det danske velfærdssystem. Deri ligger et betydeligt samfundsansvar i sig selv.

PenSam står som arbejdsmarkedspensionsselskab på ryggen af aftaler mellem arbejdsmarkedets parter og spiller gennem kerneforretningen en væsentlig rolle i den offentlige økonomi i Danmark. Derfor oplever PenSam også en særlig forpligtelse til at vise engagement og tage ansvar på områder, der kan bidrage til at en positiv udvikling for alle dele af samfundet, således at PenSam's kunder både inkluderes i og bidrager hertil.

PenSam er en aktør, der med et aktivt tilvalg kan bidrage positivt til det samfund, vi er en del af. Arbejdet med samfundsansvar (CSR) indgår som en naturlig del af driften og udviklingen af PenSam's forretningsområder.

Grundlæggende ordentlighed og respekt for menneskerettigheder og en række internationale konventioner om miljø og arbejdsforhold i overensstemmelse med bl.a. FN's retningslinjer og ønske om at bidrage til FN's verdensmål skaber fundamentet for PenSam som ansvarlig aktør.

Bestyrelsen har tydeligt udtrykt, at PenSam skal bidrage til økonomisk, miljø- og klimamæssig samt social bæredygtighed, herunder respekt for menneskerettigheder, antikorruption og fravær af bestikkelse.

Ansvarlige investeringer

Ordentlighed og ansvarlighed er forankret i hele PenSam og er herunder en integreret del af investeringsforvaltningen. PenSam har fokus på at sikre, at investeringsporteføljen er robust overfor den effekt, som udviklingen inden for bæredygtighed og ansvarlighed har på investeringerne. Samtidig skal investeringerne foretages i overensstemmelse med PenSam's værdier og holdninger omkring forhold, der er relevante for et pensionsselskab, herunder f.eks. klima og fair skat. Dette fører dels til at der nogle typer af investeringer der ikke indgår i investeringsporteføljen, f.eks. tobaksselskaber, dels at der er nogle typer investeringer der særligt forfølges, f.eks. investeringer der understøtter den grønne omstilling. Herudover er der i forvaltningen nogle særlige fokusområder, f.eks. arbejdstagerrettigheder.

PenSam har fokus på at sikre, at investeringsporteføljen er robust overfor den effekt, som udviklingen inden for bæredygtighed og ansvarlighed har på investeringerne.

I implementeringen af den ansvarlige investeringspolitik er et væsentligt grundlag FN's 17 verdensmål for en bæredygtig udvikling, hvor PenSam har valgt at fokusere på 5 af disse. Disse er relateret til klima, arbejdstagerrettigheder og ulighed. Derudover er der fokus på UN Global Compact, der er 10 principper om god forretnings-adfærd indenfor miljø, menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder og korrupsion. Der ses også på OECD's retningslinjer for multinationale selskaber, der tilføjer principper omkring forbrugerrettigheder, konkurrenceadfærd m.m., samt FN's seks principper for ansvarlige investeringer.

Tilgangen inden for ansvarlighed kan generelt opdeles i tre elementer:

- Investeringer der ikke ønskes i porteføljen, f.eks. relateret til våben og tobak.
- Dialog / engagement, hvor PenSam, typisk i samarbejde med andre investorer, forsøger at påvirke virksomheder og andre aktører i en ønsket retning.
- Særligt fokus på at foretage investeringer, der understøtter en ønsket udvikling.

Eksklusionsliste, selskaber

PenSam's eksklusionsliste på selskaber opdateres løbende. Listen indeholder selskaber, som der ikke kan investeres i, blandt andet pga. manglende overholdelse af menneske- og arbejdstager-rettigheder, involvering i korrupsion, miljøproblemer m.m. Der ekskluderes også selskaber relateret til specielle områder som f.eks. kontroversielle våben, tobak, kul, tjæresand, olie samt internationale sanktioner. I øjeblikket er der ca. 280 selskaber på eksklusionslisten, som kan ses på www.pensam.dk

Eksklusionsliste, lande

Eksklusion af lande, hvorfra der ikke kan investeres i statsobligationer og statsejede virksomheder, sker struktureret ved vurdering af ESG¹-ratings, hvor landene med den laveste rating ekskluderes. Dog kan lande med en højere rating blive ekskluderet, hvis det vurderes, at landene er inde i negativ udvikling, ligesom lande med en lav rating ikke altid ekskluderes, hvis det vurderes at landene er inde i en positiv udvikling. Derudover ekskluderes sanktionsramte lande samt landene på EU's sortliste over skattely. I øjeblikket er der 29 lande på eksklusionslisten. Listen kan ses på www.pensam.dk.

Observationsliste

Observationslisten omfatter primært de selskaber, hvormed der er dialog/engagement med om at ændre adfærd. Hvis der ikke ses fremdrift i dialogen med selskaberne, kan det i værste fald medføre, at de ekskluderes fra PenSam's investeringsunivers. I de senere år er der kommet øget fokus på, at det aktive ejerskab bedst udøves med dialog/engagement og stemmeafgivning på generalforsamlinger fremfor frasalg. I øjeblikket er der ca. 80 selskaber på observationslisten, se www.pensam.dk

Ekstern Manager-vurdering

PenSam indførte som en af de første institutionelle investorer i Danmark en ESG-score for de eksterne kapitalforvaltere, der er ansat til at forvalte PenSam's forskellige porteføljer. Forvalterne scores ud fra en vurdering af deres håndtering af ansvarlighed. Vurderingen sker ud fra spørgeskemaer, udleveret materiale fra kapitalforvalterne samt individuelt interview. Der besvares 15 spørgsmål indenfor 3

¹ ESG står for "Environment, Social og Governance" som er de tre kategorier, som ansvarlighed typisk opdeles i.

kategorier; politik og interne ressourcer, ESG-integration og aktivt ejerskab. Dette tiltag har været med til at øge opmærksomheden på ESG hos de eksterne kapitalforvaltere.

Fair skat

PenSam har sat fair skat på dagsordenen i den offentlige debat. Der er introduceret en skattepolitik, hvor det bund og grund siges, at alle skal betale deres skat, hverken mere eller mindre.

Derudover støtter PenSam op om fælles skatteprincipper for alternative investeringer introduceret i august 2019 af ATP, Industriens Pension, PensionDanmark og PFA, og som nu støttes af stort set hele pensionssektoren i Danmark. PenSams nuværende skattepolitik dækker store dele af de fælles skatteprincipper, men ved at stå sammen i branchen, kan vi gøre en større forskel for at påvirke udviklingen. Det forventes, at samarbejdet om ansvarlig skattepraksis vil styrke dialogen med eksterne forvaltere, så det i højere grad er muligt at undgå aggressiv skatteplanlægning og fremme skattemæssig transparens i investeringer.

Alle PenSam's aktier og kreditobligationer overvåges for, om der er kontroversielle skatteproblematikker, der skal tages højde for.

Derudover er PenSam i samarbejde med andre institutionelle investorer i dialog/engagement med 12 multinationale selskaber om deres skattepolitikker og betalinger. De 12 selskaber bliver vurderet på 5 forhold: Offentliggørelse af en effektiv skattepolitik, bestyrelsen overvåger skattepolitikken og tilhørende risici, selskabets effektive skatterate, benyttelse af aggressive skattestrategier samt offentliggørelse af land til land rapportering. Der er mange grå områder indenfor skat, og mange selskaber henholder sig til, at man følger lovens bogstav, hvorimod man i mange tilfælde kan diskutere, om man følger ånden i loven.

Når PenSam investerer i unoterede investeringer bliver der foretaget en skatte due diligence, og der sikres, at der ikke foretages aggressiv skatteplanlægning.

Klima

PenSam ønsker at leve op til Paris-aftalen fra 2015, om at den gennemsnitlige temperaturstigning skal holdes "godt under" 2 grader – målet er, at temperaturstigningen ikke må være mere end 1,5 grader.

PenSam har arbejdet med klima i investeringsporteføljerne siden 2016, hvor de første selskaber med mere end 30% relateret til udvinding eller afbrænding af kul blev ekskluderet. Selskaber relateret til udvinding af tjæresand er ligeledes blevet ekskluderet, da udvinding af tjæresand er meget forurenende og CO² udledende. Senest er der ekskluderet 26 selskaber i olieindustrien, da disse selskaber vurderes at være de mest eksponerede til, og mindst forberedte på, klimaforandringerne. Disse eksklusioner er ikke kun sket ud fra klimahensyn, men også pga. større risici i disse investeringer, da der er stor risiko for, at en stor del af selskabernes reserver aldrig vil blive udvundet, hvis man skal overholde Paris-aftalen (stranded assets).

Der er lavet en beregning af aktieporteføljens CO² udledning (carbon footprint), der viser, at porteføljens udledning er 30 – 40% lavere end det sammenlignelige markedsindeks. Dette skyldes primært ovenstående frasalg af selskaber inden for fossile brændstoffer.

Derudover blev der i starten af 2019 opstillet et mål om, at 10% (ca. 9 mia. kr.) af Fleksion i 2025 skal være foretaget i klimarelaterede investeringer. Investeringerne kan f.eks. være i direkte infrastruktur (vind- og solcelleparker), grønne obligationer, udlån til grønne projekter, "grønne" aktier m.m. Der

foretages tilsvarende investeringer i de øvrige koncepter under hensyntagen til deres aktivsammensætning og risikokapacitet.

PenSam arbejder løbende med at integrere klimarisici i investeringsprocessen.

Derudover er PenSam med i diverse internationale fora, der fremmer den grønne omstilling:

- Climate Action 100+
- TCFD (Task Force on Climate Related Financial Disclosures)
- IIGCC (The Institutional Investors Group on Climate Change)

Aktivt ejerskab og samarbejde

I PenSam ønsker vi at påvirke de selskaber, som vi investerer i, til at arbejde i en mere ansvarlig retning. Derfor går PenSam i dialog med selskaber, når der opstår kritiske sager. Hvis et selskab ikke viser evne eller vilje til at håndtere situationen, vil sidste udvej være, at PenSam sælger investeringen og udelukker selskabet for fremtidige investeringer.

I 2019 har PenSam afgivet stemmer på 1.433 generalforsamlinger. Heraf har 9% af stemmerne været imod indstillingen fra ledelsen i selskabet. I Danmark har PenSam afgivet stemmer på 6 generalforsamlinger, og har på 4 generalforsamlinger stemt imod et eller flere forslag fra ledelsen. I praksis sker stemmeafgivelsen gennem vores partner, ISS.

Sustainalytics har i 2019 engaget med i alt 171 virksomheder, hvoraf 28 sager er løst. Engagement skal bidrage til at påvirke virksomhederne til at ændre praksis i en ønsket retning. 81 ud af 171 virksomheder indgår i PenSam's portefølje. Disse selskaber fremgår af PenSam's observationsliste.

Åbenhed

Som en del af arbejdet med ansvarlige investeringer, ønsker PenSam at være åbne og transparente om, hvordan PenSam's kunders pension investeres. PenSam offentliggør i dag lister over aktie- og kreditinvesteringer på www.pensam.dk, som opdateres halvårligt. Derudover opdateres eksklusionslister på selskaber og lande (statsobligationer) løbende samt observationsliste på selskaber. PenSam rapporterede i 2019 om arbejdet med aktivt ejerskab i overensstemmelse med anbefalingerne fra Komitéen for god selskabsledelse.

PenSam indgår derudover i dialog med NGO'er, pressen og kunder omkring arbejdet med ansvarlige investeringer og er åbne omkring overordnede retningslinjer og konkrete investeringer.

Ansvarlig arbejdsgiver

Også som arbejdsgiver, ønsker PenSam at optræde ansvarligt. For at sikre gode medarbejdervilkår er der indgået overenskomster og nedsat et samarbejdsudvalg, ligesom der lægges vægt på en god dialog med tillidsrepræsentanter. Yderligere holdes udviklingssamtaler med alle medarbejdere, hvor der bl.a. tales trivsel og aftales mål og udvikling for det kommende år. Endelig afholdes der medarbejdertilfredshedsundersøgelser, som sikrer fokus på trivsel generelt. Tiltag vedrørende arbejdsmiljø håndteres via en udnævnt arbejdsmiljørepræsentant, der sikrer fokus på såvel fysisk som psykisk arbejdsmiljø.

PenSam gør en stor indsats for at fremme sundheden for medarbejderne på arbejdspladsen. PenSam er en røgfri arbejdsplads og serverer fx overvejende hjemmelavede fedtfattige retter. PenSam stiller derudover motionsrum til rådighed for medarbejderne, og i regi af personaleforeningen er der en lang

række aktiviteter, der fremmer såvel sundhed som sammenhold i PenSam. Som led i overenskomsterne mellem PenSam og medarbejderne er der indgået aftale om en sundhedsordning, hvor medarbejderne tilbydes bl.a. sundhedstjek samt et antal behandlinger af fysioterapeut, massør og kiropraktor.

PenSam har fokus på lige vilkår for mænd og kvinder. PenSam har ligeledes fokus på lige vilkår uanset religiøsitet og etnicitet.

Rapportering

Ansvar for CSR-aktiviteter er forankret i Ledelse og Kommunikation. Bestyrelsen modtager årligt orientering om status på CSR. Bestyrelsens stillingtagen til rapporteringen skal protokolleres. Ligeledes rapporteres herom jf. årsregnskabsloven §99a i forbindelse med offentliggørelsen af årsregnskab.

Forventninger

I PenSam arbejdes struktureret og målrettet med at ansvarlighed er integreret i alle dele af forretningen. Dette arbejde fortsættes i 2020 med vægt på bl.a. ordentlig skattepolitik samt fokus på at bidrage til den grønne omstilling.

Liste over konventioner og aftaler

En række konventioner og aftaler danner grundlag for arbejdet med ansvarlige investeringer i PenSam. Der er bl.a. fokus på at respektere menneskerettighederne, arbejdstagerrettigheder, miljø og antikorrupsion, bl.a. FN Global Compacts 10 principper og Paris-aftalen, der blev indgået under COP21.

UN Global Compact

OECD Guidelines for Multinational Enterprises

Universal Declaration on Human Rights

UN Guiding Principles on Business and Human Rights

ILO Core Conventions

ILO Convention 155 Occupational Health and Safety

Kyoto Protocol

Montreal Protocol

Convention on Biological Diversity

Ottawa Convention on Anti-Personnel Landmines

UN Convention against Corruption

The Convention on The Prohibition Of The Development, Production And Stockpiling Of Bacteriological (Biological) And Toxin Weapons And On Their Destruction

The Chemical Weapons Convention

The Paris Agreement COP21

Internationale og danske sanktioner

Listen opdateres løbende og kan findes på PenSam's hjemmeside, www.pensam.dk